ZPRAVODAJ KLUBU AUGUSTA SEDLÁČKA

hláska

ročník XXV, 2014, č. 3

Hrádek u Vrbice

Jiří Synek

Ves Vrbice (obec Hořovičky, okr. Rakovník) je poprvé v písemných pramenech zaznamenána roku 1275, kdy se dělili o zatím společný majetek Bohuslav a Sulislav, synové zemřelého Sulislava z Trnovan; v listině se mluví mimo jiné o dvou vesnicích v Rakovnickém kraji – o Vrbici a Bedlně.[1] Roku 1382 byl jako odúmrť provolán majetek zemřelých Hanuše a jeho sestry Alžběty ve vsi Vrbici, který panovník daroval Oldřichu Slepcovi. Roku 1391 po úmrtí pražského měšťana Henslina Bartošova byly vsi Očihovec a Vrbice s příslušenstvím provolány jako královská odúmrť, avšak výsledek jejího projednávání není znám.[2]

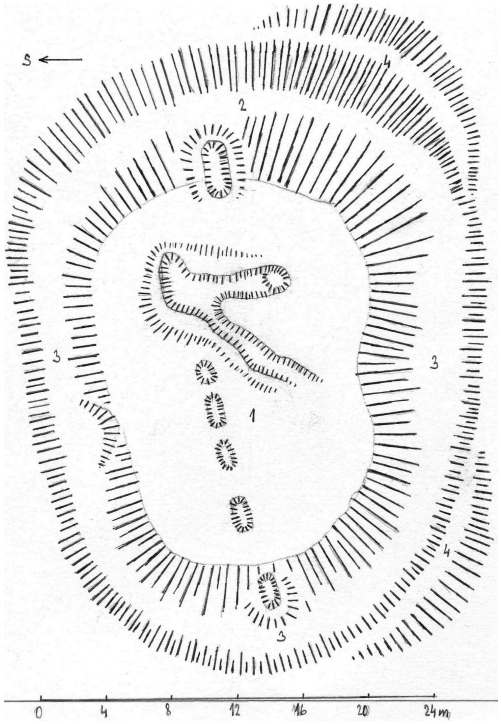

Vrbice, plánek hrádku. ***1*** *– areál hrádku porušený amatérskými výkopy,* ***2*** *– dosud hluboký příkop na východě,* ***3*** *– zanikající příkop na ostatních stranách,* ***4*** *– zbytky náspu (valu).*

Jmenovaní šlechtici a měšťané snad mohli sídlit na hrádku, situovaném na ostrožně, vzdálené přes 800 m vzdušnou čarou od středu vsi Vrbice na severovýchod, na vrbickém katastru. Lesem porostlé tvrziště se podařilo nalézt v listopadu 2013, ale nepodařilo se zjistit, zda je známo regionálním badatelům. V klasických soupisech panských sídel uvedeno není.[3]

Mohlo by příslušet i k jiné, dnes zaniklé vsi, a s Vrbicí by tak nemuselo mít nic společného.

Areál, přibližně vejčitého tvaru, je přizpůsoben zužujícímu se tvaru ostrožny. Délka mírně svažitého centrálního pahorku je přibližně 24 metrů, na šířku pak nejvíce 18 metrů. Od vnějších hran příkopu pak činí cca 38 x 28 metrů. Ve směru přístupu od východní strany je hrádek oddělen od okolního terénu dosud hlubokým šíjovým příkopem a částečně i vnějším náspem. Násep je pak už zachován pouze z malé části na jihozápadní straně. Příkop je patrný po celém obvodu, ale je již oproti východní straně málo výrazný. Plocha pahorku je porušena několika amatérskými výkopy. Nejhlubší, okrouhlý, je v jihovýchodní části areálu a dosahuje hloubky až dvou metrů. Výkopy budou zřejmě staršího data. O tom svědčí již prorezlý kbelík zanechaný u nejhlubší sondy. I když ostrožna je poměrně nevýrazná, byl hrádek poměrně dobře

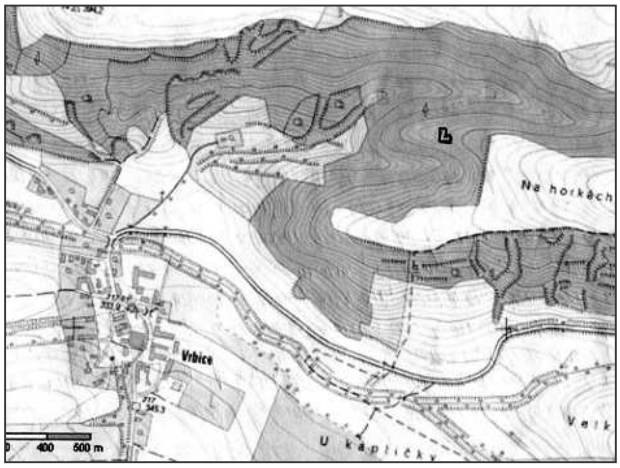

Vrbice, lokalizace hrádku na mapě.

Vrbice, čelo hrádku od východu.

chráněn i strmějšími svahy na severní a jižní straně. Ty částečně vznikly vytvořením příkopu a dnes již prakticky zaniklého náspu. Pouze na západní straně okolní terén klesá pozvolně do údolí po spádu ostrohu.

Povrchovým průzkumem nebyl zjištěn žádný keramický materiál. I když hrádek nemůžeme datově zařadit, jeho zapsání do pomyslného seznamu feudálních sídel Čech již nic nebrání. Za doplnění historických dat děkuji Petru Rožmberskému.

Poznámky: **1)** Emler, J. (ed.): Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Mopraviae II. Pragae 1882, s. 415. **2)** Friedrich, G. (ed.): Archiv český XXXI. První kniha provolací desk dvorských z let 1380-1394. Praha 1921, s. 265, 100. **3)** Sedláček, A.: Hrady, zámky a tvrze Království českého VIII. Praha 1891; Kolektiv: Encyklopedie českých tvrzí I, II, III. Praha 1998, 2000, 2005. Durdík, T.: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů 1999; Kolektiv: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě ve Slezsku III. Praha 1984.

Stará a Nová tvrz ve vsi Měcholupech v popisech z let 1588, 1625 a 1628

Ladislava Váňová – Petr Rožmberský

Ves Měcholupy je částí obce Předslav v okr. Klatovy. Z historie stručně připomeňme, že zmíněná ves je poprvé připomínána roku 1245 jako sídlo Amchy z Měcholup. V roce 1536 koupil drobný statek Volf Sedlecký z Újezdce, jehož potomci ho drželi až do sklonku 16. století.[1] Popisy z let 1588, 1625 a 1628 byly náhodně nalezeny ve Vlastivědném muzeu dr. Hostaše v Klatovech na sklonku roku 2012.[2]

Dílčí cedule z roku 1588 o rozdělení majetku po Kryštofovi Sedleckém byly sepsány Sezimou Sedleckým z Újezdce. Psací látkou byl papír, na nějž se psalo inkoustem za použití brka. Dochovaly se bez titulního listu a prvních stránek ve formě sešitu bez vazby o celkovém počtu 35 nečíslovaných listů a o rozměrech 16 x 22 cm. Na jejich konci jsou dochovány tři pečeti přitištěné pod krytem papíru. Později byl pořízen jejich opis, jak stojí na spodní části titulního listu „Dies ist eine Abschrift des beiliegenden Original mit beigedrückten Sigillen“. Má podobu útlého sešitu bez vazby o rozměrech 16 x 20,5 cm. Zachoval se pouze popis prvního dílu o celkovém počtu 18 nečíslovaných listů.

Dílčí cedule měcholupského panství patří mezi nejstarší dochované písemné prameny pro měcholupský statek vůbec. Vypovídací hodnota cedulí spočívá nejen v rozdělení majetku mezi dědice s podrobnými rozpisy podílů, ale slouží i k poznání hospodářského postavení poddaných a ekonomického rozvoje v době držení statku starým českým vladyckým rodem. Informace o poddaných jsou zde však vypuštěny.

Dílčí cedule sepsal Sezima Sedlecký pro sebe a své bratry Wolfa a Viléma „o statek náležitý po dobré paměti Panu Kryštofovi Sedleckým z Újezda, Panu Otci našem milém“ na poslední stránce s poznámkou, že „pečeť svou vlastní sem k těm cedulem dílčím přitiskl“. První stránka tohoto popisu obsahuje snad nejstarší dochovaný, třebaže stručný popis staré původní tvrze.

Registra ku prodeji statku z roku 1625, tenký sešit bez vazby o rozměrech 16 x 20 cm a celkovém počtu 7 nečíslovaných listů, byla sepsána Vilémem Sedleckým z Újezda a na Měcholupech a Makově, jenž je opatřil na poslední stránce přitištěnou pečetí se svým podpisem.

Další Registra trhová k prodeji statku Měcholupského ve formě sešitu o rozměrech 15 x 20,5 cm a na 17 nečíslovaných listech byla pořízena Apolenou Čejkovou rozenou z Chudenic a na Němčicích v roce 1628.

Příspěvek zpřístupňuje formou reprodukce obsah vybraných částí a to popis staré i nové měcholupské tvrze s dvorem, pivovarem a dalšími vrchnostenským objekty v okolí s poznámkovým aparátem na konci článku.

Dílčí cedule z roku 1588

Letha Páně Tisíceho Pětistého Osmdesátého Osmého. Položeny jsau tito dílové ode mne Sezimy Sedleckého[3] z Újezdce a na Měcholupech mezi námi bratřími, Sezimou,[4] Wolffem, a Vilémem,[5] bratřími vlastními Sedleckými z Újezdce[6] o statek nám náležitý, po dobré paměti Panu Kryštofovi Sedleckém z Újezdce,[7] Panu Otci našem milém, jakž všecky tři cedule, a jedna každá obzvláštně v sobě ukazuje a zavírá se.

Díl první

Dies ist eine Abschrift des hier beiliegenden Original mit beigedrückten Sigillen.

[fol. 2r]

It[e]m. Půl tvrze Měcholup, i s polovicí dvorem při též tvrzi po pravé straně, jmenovitě s těmito pokoji.

It[e]m. Světnice velká břevnová v též tvrzi i s komůrkou při též tvrzi světničky, do kteréž se z té sednice po pavlači chodí.

It[e]m. Sklep proti dřevěnny[8] světnici v též tvrzi a nad nim komora druhá nad síní.

It[e]m. Světnička nahoře a komůrka též nahoře.

It[e]m. Marsstal kamenná v též tvrzi

It[e]m. Přední a zadní pivnice v tvrzi, i s jinými pokoji, kterýž pod těmi vysokými krovy sau.

It[e]m. Most do tvrze, po kterémž se jezdí i chodí, ten při prvním i druhém dílu, též i vězení pod týmž mostem k společnému nákladu a užívání zanechávam, a při témž mostě besídku po pravé straně v prvním dílu, a druhou besídku

[fol. 2v]
po levé straně k druhému dílu přiděluji.
It[e]m. Příkop okolo tvrze, toho aby k prvnímu i druhému vodou i rybami společně užívali.
It[e]m. Stodola dolejší se dvěma mlaty, a se dvěma pernami též dolejšími.
It[e]m. Chlívy všecky při dolejších stodolách.
It[e]m. Štěpnice za dolejšími chlývy i s tim bahništěm.
It[e]m. Zahrada přední na kteréž se zahradní věci sejí až do sadu v též zahradě k druhému dílu přidělené v níž jest záhonův čtyridceti.
It[e]m. Stodola za ovčáckou zahradou[9] chalupou i s tim dolejším kusem drahami tak jakž vymezováno jest, to jest od rohu ovčácké zahrady, až do rybníku mlýnského.
[fol. 9r]
It[e]m. Mostnice, vrata ve tvrzi i ve dvoře chodeb, dveří, výjezdu v tvrzi, i ve dvoře, i kdež koli, pavlači (?) těch aby oba dva bratři kterýmž se tvrz Měcholupy dostane, užívati mohli. Každej do pokojův svejch. Pokudž by se co kterýmu na díl dostane, jeti, jíti, bez umenšení,[10] tak jakž jest toho před rozdílem užíváno bylo, bez překážky jeden druhého všelijaké.
It[e]m. Klíče k tvrzi, k mostu i ke dvoru, jeden každej aby svůj měl, a kdyby kterému druhému[11] potřeba kteréhož koli času, buď sjeti, a nebo přijeti, i poslati byla, aby toho vuoli dobrau jměl, v tom překážky jeden druhé, aby nečinil nižádné.
[fol. 9v]
It[e]m. Sladovna, pivovar , spilka, hvozd a což v tom stavení a pod tou střechou jest kromě obročny kterauž k druhému dílu přiděluji, tolikéž s pánví, káděma, sudy, věrtely, džbery, nálevky, šlaufy, a sumau což toho na ten čas před rukama jest, a ktomu pivovaru náleží, toho všeho k prvnímu a druhému dílu k společnému užívání zanechávám. A byla li by v témž pivovaře, buď na sladovně, na hvozdě, na pánvi, káděch, sudech a na čem pak koli, což by tak k společnému užívání té várky náleželo, a zapotřebí bylo. Na to též aby byli oba dva rovným dílem povinni společně nakládati.

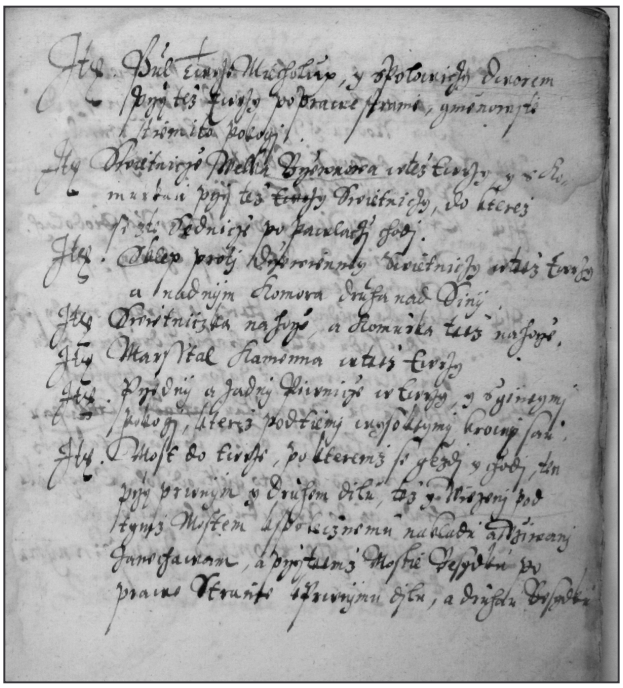

Ukázka zápisu v dílčích cedulích z r. 1588.

It[e]m: Při pivovaře se ty dva bratři, kterýmž se první díl dostane chovati mají. Předkem po pořádku jeden bratr jeden tejden, a druhej bratr druhej tejden, aby vařiti dali, buď bílý, neb starý pivo, a každý do svých krčem aby vystavovati dal, též sladovny, pivovaru,
[fol. 10r]
hvozdu, spilky, pánve, sudův, kádí, a to což koli každému[12] k takovému užitku várky potřeba jest, aby na to oba dva bratři náklad rovnej činili: A paklibi kterej chtěje toho užívati, tak se chovati jsa od druhého bratra ke dvěma nedělem napomenutí nechtěl, tehdy v takovém užitku v té várce aby žádného dílu neměl, dotud dokudž by k druhému dílu polovici toho nákladu zase nenavrátil, a to tolikráth kolikráthby se koli kterej z nich toho dopustil.
Item. Chmelnice, poněvadž pivovar k prvnímu a druhému dílu jest přidělen, ta též aby při těch dvou dílích zůstávala. Však ti oba dva bratři kterýmž se ty dva díly dostanou, budau též povinni na tuž chmelnici oba dva společný náklad činiti tím vším spůsobem jako i na várku nahoře jmenovanau, a o takovej chmel, což by jeho se koli urodilo, o to se společně rozděliti mají.
[fol. 10v]
It[e]m. Sládka toho abychom ze spolka smluvili, službu jemu, i jinau povinnau spravedlnosti, jej opatrujíce rovným dílem platili.
[fol. 15v]
Toho pro lepší jistotu, Já napřed psaný Sezema Sedlecký z Újezdce, a na
[fol. 16r]
Měcholupech,[13] pečeť svau vlastní sem k tiema cedulem dílčím přitiskl. A pro další a širší toho jistotu a svědomí, dožádal sem se urozeného Pana, Pana Herolta staršího Říčanského Kavky z Říčan na Švihově a novém hradě a urozených vladyk Pana Jana staršího Janovského z Janovic, a na Nedanicích, a Pana Jana Čejku z Olbramovic a na Němčicích, že jsau pečeti své podle pečeti mé, k těmto cedulem dílčím, však sobě, i dědicům svým beze škody přitisknauti dali.

Registra z roku 1625

Léta od Narození Syna Božího 1625 a v pondělí po […neděli][14] Jubilate,[15] jinak 21. Aprilis, znamenají se registra ku prodaji a trhu statku mého polovice tvrze Měcholup, a jiným k tomu příslušenstvím ode mě Viléma Sedleckého z Újezdce[16] na Měcholupech[17] a Makově[18] tak jak v svém položení vymezovány od starodávna leží se všemi a všelijakými zvolemi plným panstvím počítajíc vše na kopy groše a peníze míšeňské
[fol. 1r]
Item Předně a nejprve polovici tvrze Měcholup jdouce ze dvora Měcholupského po společném dřevěném mostě po levé ruce, vše od kamene dobře vystavené totiž světnici kamenou slove Novanka. Světničku nahoře nad spižírnou, světničku i sklípkem pod spižírnou sklípkem sklenutým proti mostnici, s kuchyní a spižírnou, se vším podkrovím, a sumou s tím se vším jakž v svém vystavení[19] zůstává a potomně se patřiti moci bude, pokládám za 300 Sch[ock].[20]
Item Most společný po kderémž se jezdí i chodí k tomu se tu...[21] pro všelijaké chodby jezdí klade tak aby se v též

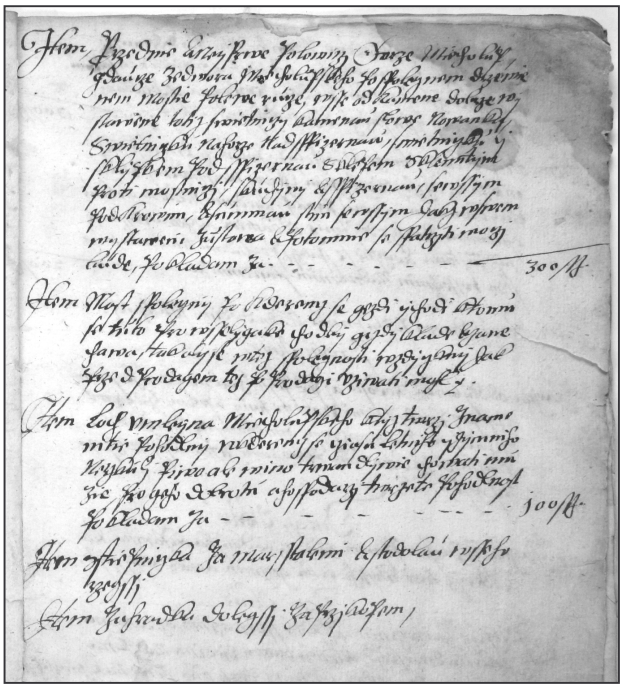

Ukázka zápisu v registrech z r. 1625.

společnosti vždycky jak před prodajem též po prodaji užívati mohli.
Item Loch u mlejna Měcholupského k týž tvrzi znamenitě pohodlný v kderémž se času letního i zimního neřkuli pivo ale i víno trvandlivě chovati může pro jeho dobrotu a hospodáři tvrze té pohodlnost pokládám za 100 Sch[ock]
Item Štěpnička za marsstalemi a stodolou všehořejší
Item Zahrádka dolejší za příkopem,
[fol. 1v]
Item Zahrada zadní od sadúv prvního dílu, na kderauž se drobné zahradní věci sejí, jest na šíř třiceti pěti ...[22)] a k hospodářství velmi pohodlná a užitečná, pokládám týž zahrady štěpnice a zahrádky ve 300 Sch[ock]
Item Ktéž polovici tvrze Měcholup: polovici dvoru poplužního tu ležícího, s ratejnou chlývy marsstalemi, stodolau kamenau o dvau pernách, a jednim mlatem kolnau a sumau jak týž díl můj od kamene a dřeva vystavený zůstává a jistě se patří, pokládám ten dvůr svůj stim všechním nádvornim stavením za 200 Sch[ock]
[fol. 6r]
Pro lepší toho jistotu a důvěrnost pečeť svou vlastní sem k těmto registrům k trhu vydaným podpisem ruky mé též vlastni přitiskl jichž dathum léta a dne spočátku psaného.
A tak suma sumárum učiní za ten statek polovici Měcholup jak tyto registra zač co pořád ukazují učiní 11 308 Sch[ock] 30 gl.

Registra z roku 1628

[Registr][23)] a Trhova k pro[daji][24)] [s][25)] tatku [Miecholupske]ho[26)] Letha panie 1628.

Letha Panie 1628. w autery den pamatnj Obraczenj swateho Pawla na wjru krzestanskau, znamenagj se regjstra trhowa, ode mne Apoleny Czegkowe rozene z Chudenjcz a na Niemczjczjch ku prodagj statku meho Miecholupskeho, tak gakz tyto registra k trhu wydana, to w sobie wjsze obsahugj a zawjragj wsse na kopj grosse a penjze missenske poczjtagjcz

[fol. 2r]
Twrz we wsy Miecholupech stara.
se wssym w tez twrzj stawenym, swetnjczemj, sklepj, komoramj, marsstalj pjwniczemj, a summau se wssemj pokogemj gak spadnjmj tak wrchnjmj i s podkrowym pokladam 500 Sch[ock]
Twrz nowa.
w nowie na wapno od kamene wjstawena a czyhlami przjkrjta se wssemj pokogemj w tez twrzj, sklepj, komoramj, a in summa se wssjm a wsseljgakym w tez twrzj obsazenjm stawenjm, gak spodnjmj tak wrchnjmj pokogemj pokladam 600 Sch[ock],
[fol. 2v]
Dwur popluzny
Item dwur popluzny ktemuz na wetsssim djle od kamene w nowie wjstawenj a czyhlau przjkrytj s ratagnemj dwiema marsstalemj a chljwj, stagemj, stodolamj, lochem, a summau se wssechnym a wsselygakym stawenjm w temz dworze a zawezeny obsazenym[27)] pokladam 300 Sch[ock]
Przikop okolo twrze.
zukol wukol wodau napusstenj pro dobytek welmy pohodlnj, kteryz se rybamj nasazowatj muzie, pokladam tehoz przikopu 100 Sch[ock]
Na stvrzení těchto register trhových Já, napřed psaná Apolena Čejková, rozená z Chudenic a na Němčicích, pečeť svou vlastní k těmto registrům trhovým s podpisem ruky mé jsem přitisknouti dala.
Thýchž datum léta a dne napřed psaného.

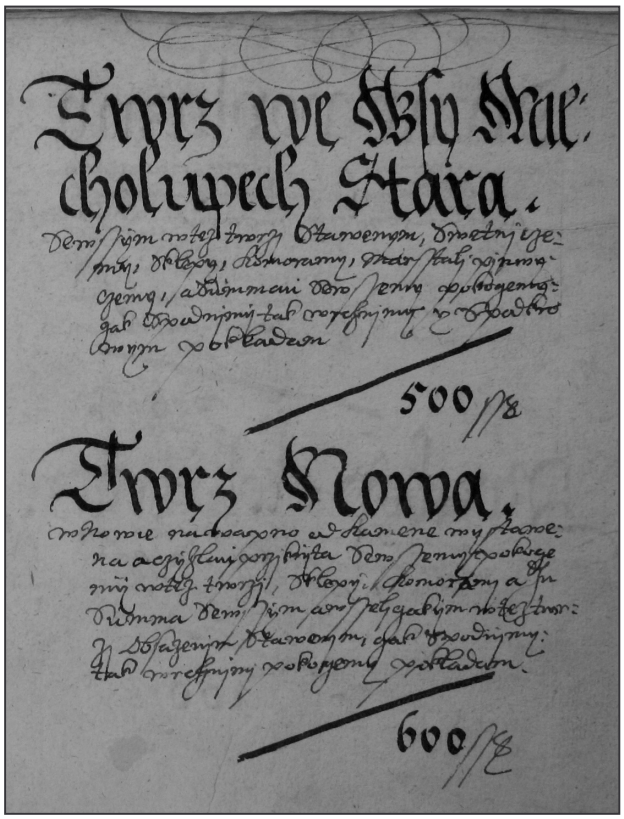

Ukázka zápisu v registrech z r. 1628.

Závěr

V základních pracích o panských sídlech se vyskytlo několik omylů. Jen na okraj: prvním doloženým držitelem

Měcholupská tvrz dnes.

nebyla Amcha z Měcholup,[28] nýbrž jím byl Amcha z Měcholup – jde o staré české mužské jméno (zkratka z Ambrož nebo Amos).[29]

August Sedláček líčí dělení bratrů Sedleckých z Újezdce roku 1588 tak, že Sezema a Volf dostali po polovici tvrze, dvora a vsi Měcholup s dalším příslušenstvím, zatímco Vilém statek Makov. Sezema prodal svoji polovici Měcholup roku 1589 městu Klatovům, které ji drželo asi do roku 1640. Volf zemřel bez potomků a jeho majetek po něm dědil bratr Volf (sic! správně Vilém), který jej prodal roku 1625 Apoléně Čejkové z Chudenic, která později koupila tu polovinu, která patřila Klatovům.[30] Encyklopedie tvrzí uvádí, že tvrz byla rozdělena mimo jiné v letech 1572-1589 a jedna její polovina pak patřila až do roku 1640 Klatovům; ke spojení došlo za Apolény Čejkové.[31]

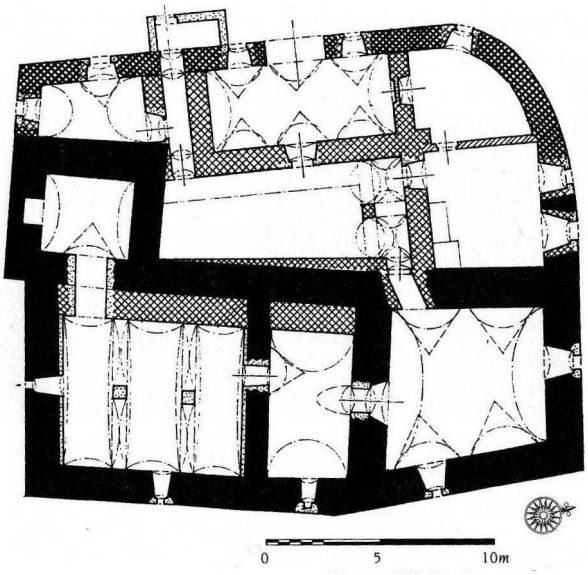

Analytický plán přízemí/suterénu tvrze Měcholupy. Černě zdivo gotické, hustě křížem šrafované pozdně gotické, řídce křížem šrafované renesanční, ostatní mladší (kresba P. Chotěbor – převzato z Encykopedie českých tvrzí II, 2000, s. 456).

Jak bylo ukázáno, k rozdělení měcholupské tvrze došlo v roce 1588 a zde popsaný první díl připadl Sezemovi nebo Volfovi Sedleckým. Jde o tzv. Starou tvrz, v níž ještě můžeme předpokládat zmíněnou roubenou komoru zateplující kamenné zdivo. Protože k prvnímu dílu připadla besídka po pravé straně mostu, je velmi pravděpodobné, že šlo o pravou (východní) část tvrze. Analytický plán ukazuje, že právě tato část měcholupské tvrze (spolu s mostní věží v čele dispozice) je tvořena gotickým zdivem.[32] Znamená to také, že v té době již proběhla renesanční dostavba tvrze, při níž byly do nádvoří při západní straně tvrze, vymezeném taktéž gotickou hradbou, vestavěny další objekty – tzv. Nová tvrz, k níž připadla besídka po levé straně mostu. Stavby v levé (západní) straně tvrze jsou na analytickém plánu označeny jako renesanční.[33] Mezi oběma tvrzemi, obepjatými společným příkopem, tak zůstalo velice malé nádvoří.

Popis z roku 1625 se týká tzv. Nové tvrze se stavbou zvanou „Novanka“, po levé (západní) straně areálu, popis z roku 1628 uvádí Starou i Novou tvrz; jde však již o popis velmi stručný.

Uvedené archiválie tedy přinášejí mimo jiné zásadní chronologický poznatek – dosud blíže nedatovaná renesanční přestavba měcholupské tvrze proběhla před rokem 1588. Také je možné konstatovat, že obě části tvrze byly spojeny v rukou jednoho majitele již v roce 1628. Neméně zajímavý je poznatek, že k nejstarším zmínkám o Novém hradě nad Měčínem, dosud kladených k roku 1596[34] nebo nejistě před rok 1581,[35] můžeme s největší pravděpodobností připojit i zmínku z roku 1588.

Poznámky: **1)** Podrobně Sedláček, A.: Hrady, zámky a tvrze Království českého IX. Praha 1893, s. 167-168. **2)** Podrobně Váňová, L.: Twrz we wsi Mecholupech stara a twrz nowa. In: Sborník prací z historie a dějin umění 7. Klatovy 2013, s. 249-261. Dnes jsou archiválie uloženy ve Státním oblastním archivu v Plzni na pracovišti Klášter. **3)** Transliterací „Sezemy Sedleczkeho z Augezdcze a na Miecholupech“. **4)** Sezemau. **5)** Wylýmem. **6)** Transliterací „Aujezdcze“. **7)** Transliterací „Krystoffowy Sedleczkym z Augezdcze“. **8)** Nejisté čtení. **9)** Slovo „zahradou“ škrtnuto pisatelem. **10)** Nejisté čtení. **11)** Slovo „druhému“ škrtnuto pisatelem. **12)** Slovo “každému“ škrtnuto pisatelem. **13)** Transliterací „Sezema Sedleczky z Augezdcze a na Miecholupech“. **14)** Poškozený či chybějící text. **15)** Jubilate = 11. května, 3. neděle po Velikonocích. **16)** Transliterací „Wylýma Sedleczkého z Augezdcze“. **17)** Transliterací „Miecholupech“. **18)** Transliterací „Makowie“. **19)** Nejisté čtení. **20)** Schock = kopa míšeňských grošů. **21)** Nejisté čtení. **22)** Obtížně čitelné. **23)** Viz pozn. č. 14. **24)** Viz pozn. č. 14. **25)** Viz pozn. č. 14. **26)** Viz pozn. č. 14. **27)** Nejisté čtení. **28)** Bělohlávek, M. a kol.: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha 1985, s. 209. **29)** Z našich časopisů. Naše řeč X/1926 č. 7. **30)** Citace v pozn. 1, s. 167. **31)** Kolektiv: Encyklopedie českých tvrzí II. Praha 2000, s. 455. **32)** Citace v pozn. 31, s. 456. **33)** Citace v pozn. 31, s. 456. **34)** Citace v pozn. 1, s. 246. **35)** Citace v pozn. 28, s. 208.